

Sygn. akt I ACa 504/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 grudnia 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSA Eugeniusz Skotarczak
Sędziowie:	SSA Mirosława Gołuńska (spr.) SSO del. Tomasz Żelazowski
Protokolant:	sekr.sądowy Piotr Tarnowski

po rozpoznaniu w dniu 22 listopada 2012 r. na rozprawie w Szczecinie
sprawy z powództwa (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w G.
przeciwko U. K.

o uznanie

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie

z dnia 25 stycznia 2011 r., sygn. akt I C 928/09

I. **oddala apelację**

II. **zasądza od pozwanej na rzecz powódki kwotę 10.800 (dziesięć tysięcy osiemset) złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego i kasacyjnego.**

SSA Mirosława Gołuńska SSA Eugeniusz Skotarczak SSO del. T. Żelazowski

Sygn. akt I A Ca 504/12

UZASADNIENIE

(...) z ograniczoną odpowiedzialnością w G. wniosła przeciwko pozwanej U. K. pozew o uznanie za bezskuteczną w stosunku do niej czynności prawnej w postaci umowy darowizny z dnia 9 czerwca 2008 r. którą to dłużniczka powódki - M. K. darowała pozwanej U. K. prawo użytkowania wieczystego działki gruntu nr (...) położonej w S. przy ul. (...) wraz z prawem własności budynku stanowiącego odrębny od gruntu przedmiot własności, a dla której to nieruchomości Sąd Rejonowy Szczecin - Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie prowadzi księgę wieczystą nr (...) oraz nakazanie pozwanej by zezwoliła powódce na przeprowadzenie egzekucji z opisanego wyżej prawa, na zaspokojenie jej wierzytelności w

stosunku do dłużniczki M. K. (odpowiadającej solidarnie z K. K. R., K. M. S.. j. z siedzibą w S., R. K. (1), S. K., T. K., P. K. (1) i W. K.) w wysokości 1.710.068,55 zł z odsetkami ustawowymi.

W odpowiedzi na pozew, pozwana wniosła o oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powódki obowiązku zwrotu kosztów procesu .

Wyrokiem z dnia 25 stycznia 2011 roku Sąd Okręgowy w Szczecinie :

I. uznał za bezskuteczną w stosunku do powódki (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w G. umowę darowizny z dnia 9 czerwca 2008 r. sporządzonej w S. przed notariuszem C. P. (Rep. (...)), na podstawie której dłużniczka powódki M. K. darowała pozwanej U. K. prawo użytkowania wieczystego nieruchomości położonej w S., przy ul. (...), dla której Sąd Rejonowy Szczecin -Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie X Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr (...) wraz z prawem własności budynku stanowiącego odrębną nieruchomość, do wysokości niezaspokojonej należności wobec powódki (...) sp. z o.o. w G. wynikającej z nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym z dnia 18 lipca 2008 r. wydanym przez Sąd Okręgowy w Gdańsku Wydział I Cywilny w sprawie o sygn. akt I Nc 192/08, tj. do kwoty 1.710.068,55 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od kwoty 1.868.872,35 zł od dnia 20.06.2008 r. do dnia 1.07.2008 r. oraz od kwoty 1.863.872,35 zł od dnia 02.07.2008 r. do dnia zapłaty - powyżej wyegzekwowanej kwoty należności odsetek ustawowych w kwocie 109.246,92 zł,

II. w pozostałym zakresie powództwo oddalił oraz zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 92.772 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania sądowego - w tym 85.504 zł tytułem zwrotu kosztów opłaty sądowej od pozwu, kwotę 7.200 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego, kwotę 68 zł tytułem zwrotu kosztów opłat skarbowych od pełnomocnictw (pkt III). Orzeczenie to zostało poprzedzone następującymi ustaleniami :

w dniu 9 czerwca 2008 r. M. K. zawarła ze swoją matką U. K. umowę darowizny w formie aktu notarialnego, którą to umowę darowała U. K. prawo użytkowania wieczystego nieruchomości położonej w S., przy ul. (...), dla której Sąd Rejonowy Szczecin -Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie prowadzi księgę wieczystą nr (...) wraz z prawem własności budynku stanowiącego odrębną od gruntu nieruchomość. Darowane prawo użytkowania wieczystego nieruchomości obciążone było hipoteką umowną kaucyjną do kwoty 900.000 zł jako zabezpieczenie spłaty wierzytelności istniejących lub mogących powstać w przyszłości wynikających z umowy sprzedaży paliw płynnych z dnia 25 kwietnia 2007 r. zawartej pomiędzy powodem a(...) K. R., K. M. sp. j. z siedzibą w S.. Nadto na nieruchomości ustanowiona była hipoteka kaucyjna w wysokości 50.000 zł na zabezpieczenie spłaty kredytu na rzecz Banku (...) S.A.

Współpraca handlowa spółki K (...), (...) spółka jawna w S. ze spółkami Grupy (...) istniała od 2002 r.-15 stycznia 2002 r. spółka K (...) spółka cywilna R. K., P. K. zawarła z (...) S.A. z siedzibą w M. porozumienie dotyczące sprzedaży paliw. Zabezpieczeniem wierzytelności sprzedającego wynikających z powołanej umowy był weksel własny in blanco wystawiony przez R. K. (1) i P. K. (1) , a poręczony przez : S. K., T. K., M. K. i W. K.. Spółka (...) S.A. zmieniła następnie nazwę na (...) S.A. i pod tą nazwą zawarła ze spółką cywilną K (...) cywilna R. K., P. K. trzy aneksy do przedmiotowego porozumienia dotyczącego sprzedaży paliw: aneks nr (...) z dnia 15.09.2003 r., aneks nr (...) z dnia 29.12.2003 r. i aneks nr (...) z dnia 28.01.2004 r. Po przekształceniu w dniu 7 sierpnia 2002 r. spółki cywilnej K (...) K., R K. w spółkę jawną (na podstawie art. 551 § 2 k.s.h.) został zawarty kolejny aneks do przedmiotowego porozumienia - nr 4 z dnia 23.11.2004 r. Mając na względzie art. 26 § 5 k.s.h. prawa i obowiązki wspólników spółki cywilnej przeszły na powstałą spółkę jawną. W dniu 1.03.2005 r. pomiędzy powodem (...) Sp. z o.o. w G. a (...) S.A. w M. została zawarta „Umowa sprzedaży zorganizowanej części przedsiębiorstwa występujących w wewnętrznych strukturach spółki (...) S.A.", w wyniku której spółka (...) Sp. z o.o. nabyła zorganizowaną część przedsiębiorstwa występującą w wewnętrznych strukturach spółki (...) S.A. łącznie z prawami i wierzytelnościami wynikającymi z działalności zbytej części przedsiębiorstwa prowadzonej przez (...) S.A. w M.. Na podstawie tej umowy powód stał się stroną w/w porozumienia z dnia 15 stycznia 2002 r. oraz przejął wszelkie zabezpieczenia wierzytelności z wynikających z tej umowy, w tym również wystawiony przez K (...) spółka cywilna R. K., P. K. weksel in blanco. W kolejnych latach zostały zawarte aneksy nr (...) do tego porozumienia.

Nakazem zapłaty z dnia 14 maja 2008 r. Sąd Okręgowy w Gdańsku , sygn. akt I Nc 144/08, nakazał pozwanym : (...) Spółce z o.o. w S., T. K., R. K. (1), S. K. aby solidarnie zapłacili (...) Spółce z o.o. w G. kwotę 3.873.873,68 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 14 maja 2008 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 25.000 zł kosztów sądowych i 7.217,00 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego . M. K. jest dłużnikiem powódki, co do kwoty wynikającej z weksla in blanco z dnia 2 czerwca 2008 r. wypełnionego w oparciu o deklarację wekslową z dnia 22 marca 2002 r., zgodnie z którą uprawniony - (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w M. został upoważniony do wypełnienia w każdym czasie na kwotę zaległości płatniczych wraz z odsetkami i wszelkimi kosztami poniesionymi przez wystawcę w celu dochodzenia należności przysługujących uprawnionemu od wystawcy.

Na podstawie tegoż weksla w dniu 18 lipca 2008 r. Sąd Okręgowy w Gdańsku ,sygn. akt I Nc 192/08 ,wydał nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym nakazując pozwanym :(...) K. R., K. M. sp. j. z siedzibą w S. oraz P. K. (1), W. K., S. K., T. K., R. K. (1) i M. K. zapłacenie solidarnie powódce - (...) sp. z o.o. w G. kwoty 1.863,872,35 zł z odsetkami ustawowymi od kwoty 1.863,872,35 zł za okres od dnia 20 czerwca 2008 r. do dnia 1 lipca 2008 r., i od kwoty 1.863,872,35 zł od dnia 2 lipca 2008 r. do dnia zapłaty oraz razem z kosztami procesu. Nakaz jest prawomocny, wobec M. K. uprawomocnił się z dniem 26 sierpnia 2008 r. Postępowanie egzekucyjne (Km (...), uprzednio - (...)) prowadzone przeciwko dłużnikom przez komornika na podstawie powyższego tytułu egzekucyjnego zaopatrzonego w klauzulę wykonalności jest w toku. Do dnia 21 października 2010 r. na rzecz wierzyciela komornik ściągnął kwotę 150.034,36 zł zaliczoną na: zaległe odsetki - 109.246,92 zł, koszty procesu -23.361,00 zł, koszty zastępstwa procesowego - w procesie i egzekucji - łącznie 14.617,00 zł, spłata zaliczki na opłaty stałe - 341,30, spłata zaliczki na wydatki - 2.468,14 zł. Koszty egzekucyjne wyniosły 16.584,85 zł. Od samej dłużniczki M. K. wyegzekwowano jedynie kwotę 342,00 zł. Postępowanie egzekucyjne (Km (...), poprzednio Km (...)) prowadzone przeciwko dłużnikom z tytułu wydanego w sprawie w sprawie I Nc 144/08 jest również w toku, a do 21 października 2010 r. na rzecz Lotos wyegzekwowano jedynie 17.172,54 zł.; poniesione koszty egzekucyjne to kwota 1.638,39 zł.

Po tak poczynionych ustaleniach faktycznych Sąd Okręgowy doszedł do wniosku ,że zasadniczo jest uzasadnione.

Powódka swoje roszczenie opierała na art. 527 § 1 k.c. Sąd przypomniał ,że skarga pauliańska chroni wierzyciela przed pokrzywdzeniem w wyniku dokonania przez dłużnika czynności prawnej w następstwie, której stał się on niewypłacalny lub stał się niewypłacalny w stopniu wyższym niż był przed dokonaniem czynności. Wierzyciel może zatem żądać, by taka czynność prawna została uznana w stosunku do niego za bezskuteczną i by w konsekwencji mógł poszukiwać zaspokojenia na tym, co skutkiem owej czynności wyszło z majątku dłużnika lub do niego nie weszło .Do przesłanek skargi pauliańskiej, które muszą być spełnione kumulatywnie należą : istnienie wierzytelności, która ma podlegać ochronie; dokonanie przez dłużnika czynności prawnej z pokrzywdzeniem wierzycieli ;uzyskanie korzyści przez osobę trzecią na skutek czynności prawnej dłużnika; działanie dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, oraz wiedza osoby trzeciej o działaniu ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli lub możliwość, przy dołożeniu należytej staranności, dowiedzenia się o tym przez osobę trzecią. Wierzyciel może żądać uznania czynności za bezskuteczną, chociażby osoba trzecia nie wiedziała i nawet przy zachowaniu należytej staranności nie mogła się dowiedzieć, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, jeżeli wskutek czynności prawnej dokonanej przez dłużnika z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba ta uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie (art. 528 k.c.). Pokrzywdzenie z kolei powstaje na skutek takiego stanu faktycznego majątku dłużnika, który powoduje niemożność lub utrudnienie albo odwleczenie zaspokojenia wierzyciela. Dłużnik jest niewypłacalny, gdy cały jego majątek nie wystarcza na pokrycie długów natomiast niewypłacalność w wyższym stopniu oznacza, iż wierzyciel może uzyskać zaspokojenie przy dodatkowym znacznym nakładzie kosztów, czasu i ryzyka. Dla skorzystania przez wierzyciela ze skargi pauliańskiej wystarczy, gdy niewypłacalność dłużnika uniemożliwia zaspokojenie wierzytelności tego wierzyciela, a ma to miejsce wówczas, gdy zdawał on sobie sprawę, że wskutek dokonania czynności prawnej mógł spowodować niemożność zaspokojenia się wierzycieli z jego majątku. Przy czym pokrzywdzenie wierzyciela należy oceniać nie według chwili dokonania czynności prawnej dłużnika z osobą trzecią, lecz według chwili jej zaskarżenia (wyrok SN z dnia 22 marca 2001 r. , V CKN 280/00, Lex nr 52793). Dalej Sąd przypomniał ,że w myśl przepisu art. 6 k.c. ciężar wykazania istnienia wyszczególnionych wyżej przesłanek spoczywał w tej sprawie na powódce .

Powodowa spółka wykazała, że przysługuje jej w stosunku do M. K. wierzytelność opisana prawomocnym nakazem zapłaty z dnia 18 lipca 2008 r. wydanym przez Sąd Okręgowy w Gdańsku, sygn.akt I Nc 192/08. Oceniając czy skutek darowizny doszło do pokrzywdzenia powódki jako wierzycielki M. K. Sąd stwierdził, że w ustalonym stanie sprawy nie można jednoznacznie uznać, że hipoteka umowna kaucyjna ustanowiona na prawie użytkowania wieczystego działki gruntu położonej w S., przy ul. (...) jako zabezpieczenie spłaty wierzytelności istniejących lub mogących powstać w przyszłości, a wynikających z umowy sprzedaży paliw płynnych z dnia 25 kwietnia 2007 r. zawartej pomiędzy (...), a (...) K. R., K. M. sp. j. z siedzibą w S., obejmuje też należności zasądzone opisanym wyżej nakazem zapłaty z dnia 18 lipca 2008 r. wydanym na podstawie weksła in blanco. Weksel ten został wypełniony na podstawie deklaracji wekslowej z dnia 22 marca 2002 r. wedle której spółka (...) S.A. w M. została upoważniona do wypełnienia w każdym czasie na kwotę zaległości płatniczych wraz z odsetkami i wszelkimi kosztami poniesionymi przez wystawcę w celu dochodzenia należności przysługujących uprawnionemu od wystawcy. Uznał Sąd, że egzekucja należności na podstawie powyższego nakazu zapłaty mogłaby być utrudniona z uwagi na brak możliwości precyzyjnego ustalenia podstawy zasądzenia przedmiotowej kwoty. Nakaz zapłaty został wydany bowiem na podstawie weksła, a z treści samego pozwu wynikało, że powódka kwestionowała ważność zawartej pomiędzy nią a (...) K. R., K. M. S. j. z siedzibą w S. umowy sprzedaży paliw płynnych z dnia 25.04.2007 r. z uwagi na niewłaściwą reprezentację spółki jawnej. Podnosił mianowicie, że ze względu na wartość przedmiotu umowy powinna zostać ona podpisana także przez drugiego (...) spółki - (...). Skoro pozwani, w tym M. K., nakazu nie kwestionowali to oznacza, że nie podważali też podstawy roszczenia wskazanej w pozwie, stanowiącej z kolei podstawę rozstrzygnięcia sądu nakazowego. W konsekwencji Sąd uznał, że dokonana przez M. K. darowizna prawa użytkowania wieczystego objętego księgą wieczystą nr (...) na rzecz pozwanej stanowiła o zwiększeniu jej niewypłacalności i pokrzywdzeniu wierzyciela - powódki. Sąd stwierdził, że nie podziela argumentacji pozwanej, że dłużniczka M. K. dokonując przedmiotowej umowy darowizny na jej rzecz działała z nieświadomością pokrzywdzenia wierzycieli z uwagi na rękojmię wiary księgi wieczystej, wedle której zapisów, wierzytelność spółki (...) zabezpieczona była hipoteką kaucyjną do kwoty 900.000 zł, co w pełni zabezpieczało jej interesy. Sąd zauważył, że kwestionowana umowa jest z 9 czerwca 2008 r., a już 18 lipca 2008 r. został wydany przeciwko M. K. nakaz zapłaty sprawie I Nc 192/08. Według Sądu dokonanie darowizny nieruchomości już po otrzymaniu przez M. K. wezwaniu do wykupienia weksła uznać należy za czynność mającą na celu wyprowadzenie istotnego składnika majątku w celu uniemożliwienia lub przynajmniej utrudnienia zaspokojenia z tego majątku. Sąd przypomniał, że zgodnie z przyjętą linią orzecniczą, pokrzywdzenie wierzyciela następuje także wówczas, gdy skutek czynności prawnej dłużnika zaspokojenie wierzyciela będzie niemożliwe, utrudnione lub odwleczone (wyrok SN z dnia 28 listopada 2001 r. IV CKN 525/00). O fakcie niewypłacalności dłużniczki M. K. w większym stopniu, po uczynionej na darowiznie, świadczy w ocenie Sądu Okręgowego stan egzekucji prowadzonych przeciwko wszystkim dłużnikom na podstawie opisanych wyżej dwóch nakazów zapłaty zaopatrzonych w stosowne klauzule wykonalności, w tym nakazu z 18.07.2008 r. Do tej pory doszło do skutecznego wyegzekwowania należności L. P. jako wierzycielki w nikłym procencie, z tego od samej dłużniczki M. K. komornik ściągnął jedynie kwotę kilkuset złotych.

Kwestionowana czynność prawna to umowa darowizny, a więc nieodpłatne przysporzenie korzyści majątkowej na rzecz pozwanej U. K. Uzasadniało to zastosowanie art. 528 k.c., który to przepis stanowi, że wierzyciel może żądać uznania czynności za bezskuteczną, chociażby osoba trzecia nie wiedziała i nawet przy zachowaniu należytej staranności nie mogła się dowiedzieć, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, jeżeli skutek czynności prawnej dokonanej przez dłużnika z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba ta uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie. Oznacza to, że obrona pozwanej w kierunku wykazania, że nie miała ona świadomości co do faktu pokrzywdzenia wierzycieli przyjętą przez siebie darowizną jest bez znaczenia.

Na koniec Sąd Okręgowy podkreślił, że bezskutecznością może być objęta jedynie czynność prawna dłużnika maksymalnie do rozmiarów konkretnej wierzytelności przysługującej wierzycielowi wyrażonej w kwocie pieniężnej. Stąd też sentencja wyroku wydanego na podstawie art. 527 § 1 k.c. zawsze musi określać wierzytelność, której ochronie ma on służyć, co stanowi nieodzowny składnik orzeczenia dla zapewnienia prawidłowej wykonalności wyroku. Z nakazu zapłaty z 18.07.2008 r. ściągnięto w toku egzekucji komorniczej koszty procesu i zastępstwa procesowego (w procesie i egzekucji), nadto sami dłużnicy wpłacili wierzycielce kwotę 10 000 zł.

W konsekwencji tak poczynionych ustaleń faktycznych i ich kwalifikacji prawnej Sąd uznał za bezskuteczną w stosunku do powódki umowę darowizny z dnia 9 czerwca 2008 r. na podstawie której dłużniczka powódki M. K. darowała pozwanej U. K. prawo użytkowania wieczystego nieruchomości położonej w S., przy ul. (...), dla której Sąd Rejonowy Szczecin - Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie X Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr (...) wraz z prawem własności budynku stanowiącego odrębną nieruchomość (w istocie odrębny od gruntu przedmiot własności) , do wysokości niezaspokojonej należności wobec powódki (...) Sp. z o.o. w G. wynikającej z nakazu zapłaty dnia 18 lipca 2008 r. wydanym przez Sąd Okręgowy w Gdańsku w sprawie o sygn. akt I Nc 192/08 tj. do kwoty 1.710.068,55 zł (do wysokości żądania pozwu) wraz z odsetkami ustawowymi liczonymi od kwoty 1.868.872,35 zł od dnia 20.06.2008 r. do dnia 01.07.2008 r. oraz od kwoty 1.863.872,35 zł od dnia 02.07.2008 r. do dnia zapłaty - powyżej wyegzekwowanej kwoty należności odsetek w kwocie 109.246,92 zł. W pozostałym zakresie (tj. co do kwoty wyegzekwowanych należności ubocznych) Sąd powództwo oddalił .

O kosztach procesu sąd orzekł na podstawie art. 98 k.p.c. oraz § 6 ust. 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu zasądając od pozwanej na rzecz powódki kwotę 92.772zł (w tym 85.504 zł opłaty od pozwu , kwoty 7.200 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego oraz 68 zł uiszczonych opłat skarbowych od pełnomocnictw) .

Pozwana zaskarżyła wyrok Sądu Okręgowego w Szczecinie w części uwzględniającej powództwo oraz rozstrzygającą o kosztach procesu (pkt I i III).

Zaskarżonemu orzeczeniu zarzuciła :

- 1) naruszenie prawa materialnego tj. art. 527 § 1 i 2 k.c. przez przyjęcie, że w wyniku dokonania przez M. K. w dniu 9 czerwca 2008 r. darowizny na rzecz U. K. doszło do pokrzywdzenia powoda (...) sp. z o.o.;
- 2) naruszenie prawa materialnego tj. art. 527 § 1 i 2 oraz art. 529 k.c. przez przyjęcie, że pozwana działała ze świadomością pokrzywdzenia powoda podczas dokonania czynności darowizny z dnia 9 czerwca 2008 r.;
- 3) naruszenie prawa materialnego tj. art. 5 ustawy o księgach wieczystych i hipotece z dnia 6 lipca 1982 r. oraz przepisu art. 527 § 1 i 2 k.c. przez uznanie, że pomimo ustanowienia na rzecz powoda hipoteki na nieruchomości położonej w S. przy ul. (...), nie zabezpiecza ona jego interesów majątkowych , gdyż egzekucja z ww. nieruchomości po dokonaniu przez M. K. w dniu 9 czerwca 2008 r. darowizny na rzecz U. K. byłaby utrudniona, a w konsekwencji, że czynność darowizny doprowadziła do pokrzywdzenia (...) sp. z o.o.;
- 4) naruszenie przepisów prawa materialnego tj. przepisu art. 29 § 3 k.s.h. oraz art. 527 § 1 i 2 k.c., przez przyjęcie, że umowa zawarta w dniu 25.04.2007 r. pomiędzy powodem a spółką K (...), K. M. sp. j. w S. może okazać się nieważna, z uwagi na podpisanie umowy wyłącznie przez jednego współnika R. K. (1), podczas, gdy ze względu na wartość tej czynności powinna ona zostać podpisana również przez P. K. (1), co w konsekwencji mogłoby spowodować utrudnienia w przeprowadzeniu przez powoda egzekucji z przedmiotowej nieruchomości w oparciu o ustanowioną na niej hipotekę, a co za tym idzie powód został pokrzywdzony czynnością darowizny z dnia 9 czerwca 2008 r.;
- 5) naruszenie prawa procesowego tj. art. 217 § 2 w zw. z art. 227 oraz art. 328 § 2 k.p.c. przez pominięcie przez Sąd dowodu z przesłuchania świadka P. K. (1) oraz oddalenie wniosku pozwanej o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego sądowego na okoliczność wartości nieruchomości położonej w S. przy ul. (...) oraz niewystarczające wskazanie przyczyn dla których Sąd I instancji pominął te dowody;
- 6) naruszenie przepisów postępowania tj. art. 328 § 2 k.p.c. poprzez niewystarczające wskazanie przyczyn, dla których Sąd I instancji uznał, że w wyniku dokonania darowizny na rzecz pozwanej w dniu 9 czerwca 2008 r. doszło do pokrzywdzenia powoda jako wierzyciela;

7) naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 233 § 1 i 2 k.p.c. przez dowolne i sprzeczne z przeprowadzonymi w toku niniejszego postępowania dowodami ustalenie, iż M. K. odebrała pismo powoda z dnia 2 czerwca 2008 r. informujące o wypełnieniu weksla wraz z wezwaniem do zapłaty sumy wekslowej do dnia dokonania darowizny, tj. do dnia 9 czerwca 2008 r., a w konsekwencji błędne ustalenie, że pozwana w chwili zawierania umowy darowizny знаła treść ww. pisma powoda i w związku z tym miała świadomość jego pokrzywdzenia ;

8) naruszenie art. 207 § 3 k.p.c. przez dopuszczenie dowodów zgłoszonych przez powoda po upływie terminu wyznaczonego przez Przewodniczącego do zgłoszenia wszelkich wniosków dowodowych.

Pozwana nadto z tzw. ostrożności procesowej sformułowała zarzut naruszenia przez Sąd przepisu art. 102 k.p.c. przez jego niezastosowanie i w konsekwencji obciążenie jej kosztami procesu w całości, podczas, gdy okoliczności sprawy oraz jej sytuacja finansowa powinna prowadzić Sąd do odstąpienia od obciążania pozwanej kosztami procesu.

W konsekwencji tak sformułowanych zarzutów „szeroko uzasadnionych „skarżąca wnosila o zmianę wyroku w zaskarżonej części przez oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powódki na rzecz pozwanej zwrotu pełnych kosztów postępowania sądowego zarówno w pierwszej jak i w drugiej instancji. Pozwana sformułowała ewentualny wniosek apelacyjny wnosząc o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach procesu. Na koniec zaś stwierdziła, że z daleko posuniętej ostrożności procesowej, w sytuacji nie podzielenia przez Sąd argumentacji przedstawionej w apelacji, wnosi o zmianę rozstrzygnięcia Sądu I instancji w przedmiocie kosztów procesu, poprzez nie obciążanie pozwanej tymi kosztami, ewentualnie o rozłożenie pozwanej na raty kosztów procesu w oparciu o przepis art. 320 k.p.c.

Pozwana wniosła nadto o dopuszczenie dowodu z dokumentów tj. z zawiadomienia Sądu Rejonowego Szczecin - Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie X Wydziału Ksiąg Wieczystych z dnia 18.08.2010 r. na okoliczność braku obciążeń nieruchomości przy ul. (...) w S. poza hipoteką ustanowioną na rzecz powoda oraz z zawiadomienia o umorzeniu dochodzenia z dnia 4.06.2010 r. na okoliczność umorzenia postępowania karnego wobec M. K..

Pozwana wniosła o oddalenie apelacji w całości i zasądzenie od pozwanej kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych. Jednocześnie wnosila o oddalenie wszystkich wniosków dowodowych pozwanej zawartych w apelacji.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie wyrokiem z dnia 5 maja 2011 roku apelację pozwanej oddalił i zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 5 400 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym .

W wyniku skargi kasacyjnej pozwanej wniesionej od tego wyroku **Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 11 maja 2012 roku uchylił wyrok** Sadu II instancji i następnie sprawę przekazał Sądowi Apelacyjnemu w Szczecinie do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego .

Sąd Najwyższy podkreślił, że „wynikająca z przepisów o skardze pauliańskiej ochrona wierzytelności przed czynnościami prawnymi dokonany przez dłużnika z pokrzywdzeniem wierzyciela łączy się ściśle z zasadą odpowiedzialności osobistej dłużnika względem wierzyciela - przejawiającą się w możliwości zaspokojenia się wierzyciela, który nie otrzymał świadczenia należnego od dłużnika, z całego majątku dłużnika. Dokonanie przez dłużnika w określonych przez ustawę okolicznościach czynności prawnej, wskutek której stał się on niewypłacalny lub stał się niewypłacalny w wyższym stopniu niż był uprzednio, ogranicza możliwość zaspokojenia się wierzyciela z majątku dłużnika. Skarga pauliańska, rozszerzając uprawnienie wierzyciela do przymusowego zaspokojenia wierzytelności z majątku dłużnika o możliwość prowadzenia egzekucji w celu zaspokojenia wierzytelności z określonych przedmiotów, które w następstwie wspomnianej czynności prawnej weszły w skład majątku osoby trzeciej lub nie przeszły z jej majątku do majątku dłużnika, pozwala przeciwdziałać powyższym skutkom tej czynności i tym samym wzmacnia ochronę wierzytelności .Potrzeba tak ujętej ochrony nie występuje w odniesieniu do wierzytelności zabezpieczonej rzeczowo, a więc m.in. - jak w niniejszej sprawie - hipoteką na przedmiocie wchodzącym w skład

majątku dłużnika. W razie zbycia przez dłużnika przedmiotu obciążonego hipoteką kwestia możliwości zaspokojenia się wierzyciela z majątku dłużnika, zgodnie z regułą odpowiedzialności osobistej dłużnika za zobowiązania, nie ma co do zasady znaczenia. Mimo bowiem zbycia przedmiotu obciążonego hipoteką, hipoteka trwa nadal, i wierzyciel hipoteczny może się z tego przedmiotu zaspokoić, choć przedmiot ten wchodzi już w skład majątku innej osoby (art. 65 ust. 1 u.k.w.h.). W konsekwencji przyjmuje się, że zbycie przez dłużnika przedmiotu obciążonego hipoteką nie pociąga za sobą co do zasady pokrzywdzenia wierzyciela, w związku z czym powództwo skierowane przeciwko temu zbyciu powinno być oddalone ze względu na brak przesłanki przewidzianej w art. 527 k.c. Inaczej może być tylko wtedy, gdy hipoteka nie zabezpiecza wierzytelności w całym zakresie. Wówczas istnienie zabezpieczenia rzeczowego wierzytelności nie wyklucza uwzględnienia skargi pauliańskiej „. Sąd Najwyższy stwierdził, że w sprawie było niesporne, że darowane prawo użytkowania wieczystego jest obciążone hipoteką. Strony procesu oraz Sądy odmiennie natomiast oceniały zakres zabezpieczenia hipoteką i to, jaki może być wpływ zaspokojenia uzyskanego na podstawie ustanowionej hipoteki na wierzytelność, której ochrony domaga się powódka w tym procesie. Sąd Najwyższy podkreślił, że choć powódka domaga się w tym procesie ochrony wierzytelności wekslowej, stwierdzonej nakazem zapłaty z dnia 18 lipca 2008 r., to skoro z tą wierzytelnością współistnieje wierzytelność wynikająca ze stosunku leżącego u podstaw wystawienia weksla to koniecznym było zbadanie jaki rzeczywiście stosunek prawny leżał u podstaw wystawienia tego weksla tj. czy była to umowa ramowa z dnia 15 stycznia 2002 r., czy też umowa z dnia 25 kwietnia 2007 r. Gdyby bowiem w grę wchodziła ta ostatnia umowa to wierzytelność wynikająca z tego stosunku podlegałaby zabezpieczeniu hipoteką obciążającą podarowane pozwanej prawo użytkowania wieczystego to zaś by oznaczało, że w takiej sytuacji potrzeba ochrony wynikającej z przepisów o skardze pauliańskiej mogłaby być w zasadzie zbędna zarówno w odniesieniu do tej wierzytelności, jak i wierzytelności wekslowej. Tak więc w sytuacji gdy wierzytelność wynikająca ze stosunku leżącego u podstaw wystawienia weksla, na którym oparty został nakaz zapłaty z dnia 18 lipca 2008 r., była zabezpieczona hipoteką, zbycie obciążonego nią prawa użytkowania wieczystego co do zasady nie mogłoby być uznane za czynność prawną dokonaną z pokrzywdzeniem wierzyciela, ze względu na istniejącą nadal możliwość zaspokojenia się wierzyciela z tego prawa, w zakresie obejmującym także wierzytelność wekslową.

Sąd Najwyższy uznał przeto za konieczne ustalenie czy stosunek wekslowy był oparty na umowie z dnia 25 kwietnia 2007 r. i czy w związku z tym hipoteka na darowanym pozwanej prawie użytkowania wieczystego zabezpieczała też wierzytelność wynikającą z nakazu stwierdzając, że bez ustalenia tego nie można ustalić czy spełniona została w ogóle przesłanka pokrzywdzenia powódki jako wierzycielki dłużniczki M. K. (art. 527 § 1 k.c.).

Stanowisko prezentowanej przez strony procesu, po uchyleniu przez Sąd Najwyższy wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie, nie uległo zmianie. Pozwana podtrzymywała wywiedzioną w sprawie apelację od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie, a powódka konsekwentnie wносиła o jej oddalenie i obciążenie strony kosztami procesu.

Po ponownym rozpoznaniu apelacji pozwanej Sąd Apelacyjny uznał ją za bezzasadną

Uzasadniając takie rozstrzygnięcie należy przypomnieć, że wnioski dowodowe zawarte w apelacji pozwanej zostały już zrealizowane (k. 434). Uwzględniając natomiast wiążące wskazania zawarte w wyroku Sądu Najwyższego (art. 398²⁰ k.p.c.) Sąd Apelacyjny poczynił w sprawie, na podstawie postępowania dowodowego z dokumentów przeprowadzonego już przed Sądem Okręgowym, następujące ustalenia: w sprawie o sygn. I Nc 192 /08 toczącej się przed Sądem Okręgowym w Gdańsku skutku, a zainicjowanej pozwem powódki (...) Spółki z o.o.w G. przeciwko pozwanym M. K. i innym o zapłatę 1.868.872,35 zł, powódka formułując podstawę faktyczną i prawną swojego roszczenia podała jednoznacznie, że stosunkiem podstawowym na podstawie którego to wypełniła posiadany weksel in blanco było zawarte w dniu 15 stycznia 2002 r. - pomiędzy z jednej strony R. K. (1) i P. K. (3) jako współnikami spółki cywilnej, z drugiej zaś strony z jej poprzednikiem prawnym - porozumienia dotyczącego sprzedaży paliw (porozumienie to było następnie wielokrotnie modyfikowane przez jego strony stosownymi aneksami). W uzasadnieniu pozwu Spółka (...) jednoznacznie wskazała, że podstawą wypełnienia weksla nie była umowa z 25 kwietnia 2007 r., oceniana przez nią samą jako nieważna, lecz wierzytelności wynikające z umowy ramowej z 2002 roku. Dochodząc wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym na podstawie załączonego do pozwu weksla powódka wskazała w pozwie konsekwentnie, że stosunkiem podstawowym z którego wynikała dochodzona

należność była wyłącznie umowa ramowa z 2002 roku. Tak więc na podstawie tak skonstruowanego roszczenia i jego uzasadnienia, przy załączonym do pozwu wekslu wypełnionym na kwotę dochodzoną pozwem, Sąd Okręgowy w Gdańsku uwzględniając roszczenie powódki wydał nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym uwzględniając w całości roszczenie zawarte w pozwie. Żaden z pozwanych w tej sprawie, tj. dwóch wystawców weksla, jak i pięciorga jego poręczycieli, wśród których była M. K., nie wniósł zarzutów od wydanego nakazu zapłaty. W zaistniałym stanie rzeczy sąd meriti nie sporządził pisemnego uzasadnienia wydanego orzeczenia. Niesporne jest przy tym, że nakaz, wobec jego niezaskarżenia przez pozwanych, jest orzeczeniem prawomocnym, które nie zawiera uzasadnienia Sądu.

Pozew musi w swej treści odpowiadać wymogom formalnym przewidzianym dla każdego pisma procesowego, a ponadto musi zawierać obligatoryjną treść określoną w art. 187 § 1 pkt 1 i 2. I tak z art. 187 § 1 pkt 1 wynika, że zasadniczą treścią powództwa jest dokładnie określone żądanie. Kolejnym obligatoryjnym elementem pozwu, niezależnie od treści zgłoszonego w nim powództwa, jest zawsze przytoczenie okoliczności faktycznych uzasadniających żądanie (art. 187 § 1 pkt 2). Treść przytoczonych okoliczności faktycznych jest nie tylko wyrazem stanowiska strony, lecz także wskazuje istotę sporu i jednocześnie wyznacza zakres oraz kierunek postępowania dowodowego. Z podstawy faktycznej wyrasta żądanie udzielenia określonej ochrony prawnej. Zespół przytoczonych faktów, ich wzajemna więź z reguły pozwalają na określenie, jeżeli nie konkretnej normy prawnej, która znajduje zastosowanie w sprawie, to co najmniej natury prawnej sporu i mogących wchodzić w rachubę podstaw prawnych jego rozstrzygnięcia. Przytoczenie okoliczności faktycznych uzasadniających żądanie pozwu należy przy tym wyłącznie do powoda co oznacza, że wyłączona jest ingerencja zarówno sądu, jak i strony przeciwnej. Tak więc podstawa faktyczna powództwa jest tworem subiektywnym wyłącznie powoda, a sąd orzekający nie może uwzględnić roszczenia na innej podstawie faktycznej niż podana w pozwie, gdyż byłoby to niedopuszczalnym dokonaniem przez sąd zmiany powództwa. Sądowi nie wolno z natomiast zasądzać czegokolwiek na podstawie innego stanu faktycznego niż ten, który jest podstawą powództwa, powyższe wynika jasno z treści przepisu art. 321 k.p.c.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt rozpoznawanej sprawy i biorąc je pod uwagę przy ustaleniu stosunku podstawowego stanowiącego podstawę wypełnienia weksla załączonego przez Spółkę (...) do pozwu w sprawie I Nc 192/08 Sąd Apelacyjny doszedł do ostatecznie do przekonania, że powódka konstruując podstawę faktyczną pozwu wierzytelność wekslową wiązała wyłącznie z należnościami wynikającymi z porozumienia ramowego z 2002 roku, jako stosunku podstawowego. Tak wskazaną postawą faktyczną sąd meriti niewątpliwie był związany i brał ją pod uwagę wydając nakaz zapłaty.

Przepis art. 527 § 1 k.c. wymaga by czynność była dokonana z pokrzywdzeniem wierzyciela. Na podstawie komentowanego przepisu, tak jak to już zauważył Sąd I instancji, można wyróżnić następujące przesłanki warunkujące możliwość skorzystania przez uprawnionego z ochrony pauliańskiej:

- 1) istnienie godnego ochrony interesu wierzyciela w postaci wierzytelności;
- 2) dokonanie przez dłużnika czynności prawnej z osobą trzecią;
- 3) pokrzywdzenie wierzyciela wskutek czynności prawnej dokonanej przez dłużnika;
- 4) dokonanie przez dłużnika czynności ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela;
- 5) uzyskanie wskutek tej czynności korzyści majątkowej przez osobę trzecią;
- 6) działanie osoby trzeciej w złej wierze.

Dla skutecznego zastosowania ochrony z skargi pauliańskiej wszystkie wymienione przesłanki muszą wystąpić kumulatywnie, a ciężar ich udowodnienia co do zasady - zgodnie z regułą dowodową wyrażoną w art. 6 k.c. - obciąża wierzyciela, który jest uprawniony do zaskarżenia czynności prawnej dłużnika. W przedmiotowej sprawie spełnienie pięciu z przytoczonych wyżej przesłanek, tj. za wyjątkiem pokrzywdzenia wierzycieli, nie budziło ostatecznie wątpliwości.

Podstawowe fakty istotne dla oceny roszczenia powódki w sprawie są niesporne, a mianowicie dłużniczka Spółki (...) umową z dnia 2.06.2008 roku darowała U. K. ,swojej matce , prawo użytkowania wieczystego działki położonej w S. przy ul .(...) wraz z własnością budynku mieszkalnego na działce tej posadowionego , a stanowiącego odrębny od gruntu przedmiot własności . Spółka już pismem z maja 2008 roku wzywała swoich dłużników , w tym M. K. do zapłaty kwoty dochodzonej następnie w sprawie I Nc 192/08 . Powódka posiada przeciwko swojej dłużniczce tytuł egzekucyjny w postaci prawomocnego nakazu zapłaty z dnia 18.07.2008 r. wydanego przez Sąd Okręgowy w Gdańsku ,sygn. akt I Nc 192/08, który po zaopatrzeniu w klauzulę wykonalności jest podstawą prowadzenia egzekucji przeciwko dłużnikom z tego tytułu , w tym przeciwko M. K. .Jak ustalił Sąd Okręgowy egzekucja komornicza doprowadziła do zaspokojenia wierzycielki w nieznacznym zakresie, a mianowicie w zakresie kosztów postępowania i części należności odsetkowych , przy czym od dłużniczki M. K. w toku egzekucji uzyskano raptem kwotę 342 zł , gdy należność główna z odsetkami ustawowymi to kwota kilka milionów złotych .

Co do przesłanek określonych powyżej - jako koniecznych dla uwzględnienia skargi paulińskiej - w punktach czwartym i szóstym to należy przytoczyć tu rozwiązania prawne wynikające wprost z przepisów art. 528 i 529 k.c. Art. 528 k.c. stanowi bowiem ,że jeżeli wskutek czynności prawnej dokonanej przez dłużnika z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie, wierzyciel może żądać uznania czynności za bezskuteczną, chociażby osoba ta nie wiedziała i nawet przy zachowaniu należytej staranności nie mogła się dowiedzieć, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli . Tak więc wskazany przepis stanowi jednoznacznie ,że jeżeli wskutek zaskarżonej czynności osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie to wierzyciel może żądać ochrony także wtedy, gdy osoba trzecia nie wiedziała i nie mogła przy zachowaniu należytej staranności dowiedzieć się o tym, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli . Jednocześnie osoba trzecia nie może bronić się poprzez wykazanie, że nie wiedziała lub nie mogła wiedzieć o działaniu dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli bo nawet udowodnienie przez osobę trzecią, że nie wiedziała i - mimo zachowania najwyższej staranności - nie mogła się dowiedzieć o pokrzywdzeniu wierzycieli, nie zwalnia jej od odpowiedzialności wobec wierzyciela. Stan podmiotowy osoby trzeciej jest tu po prostu obojętny. Kwestionowaną czynnością M. K. dokonała darowizny nieruchomości w postaci prawa użytkowania wieczystego działki wraz z własnością posadowionego na niej budynku mieszkalnego na rzecz swojej matki . Obdarowana , pozwana w tym procesie , otrzymała więc korzyść majątkową nieodpłatnie , a to oznacza , że stan jej świadomości co do pokrzywdzenia wierzycieli nie ma tu żadnego znaczenia . W sprawie istotne jest i to , że jeżeli w chwili darowizny dłużnik był niewypłacalny, domniemywa się, że działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. To samo dotyczy wypadku, gdy dłużnik stał się niewypłacalny wskutek dokonania darowizny (art. 529 k.c.). W wyniku kwestionowanej w tym procesie umowy dłużniczka powodowej spółki (...) stała się całkowicie niewypłacalna . Nie posiada bowiem żadnego majątku ,egzekucja komornicza do niej kierowana doprowadziła do uzyskania kwoty kilkuset złotych przy zobowiązaniach przekraczających kilka milionów. Oznacza to , że dłużniczka dokonując darowizny jedynego wartościowego składnika swojego majątku na rzecz matki działała ze świadomością ,że taką czynnością krzywdzi powodową spółkę. Pozwana nie wskazała żadnego majątku córki z którego można prowadzić skutecznie egzekucję . Uwzględniając powyższe ,jak i charakter kwestionowanej umowy , powódka nie musiała w tym procesie wykazywać tego ,że M. K. darując nieruchomość matce była świadoma ,że w ten sposób krzywdzi powódkę jako swoją wierzycielkę (powódka mimo to wykazywała ,że obie strony umowy były świadome zarówno zadłużenia darczyńcy jak i jej kondycji finansowej , a dokładniej tego ,że nie płaci ona swoich długów). W tym miejscu można dodać ,że z treści kwestionowanej umowy darowizny ,przedłożonej do akt sprawy na etapie postępowania apelacyjnego (k. 582-4) wynika ,że M. K. 1/2 udziału w prawie użytkowania wieczystego działki nr (...) zabudowanej budynkiem mieszkalnym stanowiącym odrębny od gruntu przedmiot własności otrzymała w wyniku umowy darowizny z dnia 8 maja 2008 roku (§ 1 umowy). Z porównania wpisów w dziale II księgi wieczystej nr (...) (w internetowej przeglądarce prowadzonej przez Ministerstwo Sprawiedliwości) wynika ,że darczyńcą był R. K. (1) , a więc mąż M. K. . Miesiąc później M. K. darowała z kolei cały udział w opisanym wyżej prawie swojej matce. Na ten czas przeciwko R. K. (1) był już wystawiony tytuł egzekucyjny w sprawie I Nc 144/08 (gdzie samo zasądzone roszczenie zasadnicze wynosiło prawie 4 mln.zł .) . Darowizny dokonywane przez małżonków K. w sposób oczywisty świadczą o tym , że „uciekali” z majątkiem przez swoimi wierzycielami .

Jeżeli chodzi o spełnienie kolejnej z przesłanek warunkujących możliwość skorzystania ze skargi paulińskiej dla ubezwłasnowolnienia przez powódkę umowy darowizny z dnia 2.06.2008 roku to pozostało do ustalenia czy kwestionowaną czynnością doszło rzeczywiście do pokrzywdzenia powodowej spółki jako wierzycielki dłużniczki M. K.. W tym miejscu już tylko krótko Sąd Odwoławczy przypomina, że niewypłacalność dłużnika w rozumieniu art. 527 k.c. oznacza stan majątku dłużnika, w którym egzekucja nie może przynieść zaspokojenia wierzytelności pieniężnej przysługującej przeciwko temu dłużnikowi. Dla skorzystania przez wierzyciela z akcji paulińskiej wystarczy wykazanie, że niemożliwe okazało się, wobec stanu majątku dłużnika, zaspokojenie wierzytelności tego wierzyciela. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2000 r., III CKN 554/98, LEX nr 52736). Wierzyciel jest pokrzywdzony, jeżeli w związku z dokonaniem czynności przez dłużnika stan jego majątku, z którego wierzyciel może się zaspokoić zmniejszył się w taki sposób, że uniemożliwia to w całości lub w części pokrycie jego wierzytelności. Tak jak to podkreślił Sąd Najwyższy istnienie związku przyczynowego pomiędzy czynnością prawną dłużnika zdaną z udziałem osoby trzeciej, a stanem niewypłacalności dłużnika stanowi warunek sine qua non uznania tej czynności za bezskuteczną. W ocenie Sądu Odwoławczego dłużnik staje się niewypłacalny w wyższym stopniu (art. 527 § 2 k.c.) również wtedy, gdy zaspokojenie można uzyskać z dodatkowym znacznym nakładem kosztów, czasu i ryzyka. Inaczej, stan niewypłacalności dłużnika w stopniu wyższym obejmuje i utrudnienie, i odwleczenie zaspokojenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2001 r., IV CKN 525/00, LEX nr 53110). We wskazanym wyroku Sąd Najwyższy ocenił zbycie rzeczy obciążonej hipotecznie. Stwierdził, że doprowadziło do takiej sytuacji, że wierzyciel osobisty dłużnika będący zarazem jego wierzycielem hipotecznym (rzeczowym) nie może uzyskać pełnego zaspokojenia ani z pozostałego majątku dłużnika osobistego, ani ze zbytej rzeczy. Sąd podkreślił, że wierzyciel w sytuacji, gdy dłużnik osobisty jest zarazem dłużnikiem hipotecznym, może wytoczyć powództwo tylko przeciw temu pierwszemu, a uzyskany tytuł egzekucyjny (wyrok) wykonalny jest z całego jego majątku. Zbycie zaś przez dłużnika osobistego we wskazanych wyżej okolicznościach faktycznych przedmiotu zabezpieczenia zmusza wierzyciela do wytoczenia powództwa także przeciw dłużnikowi hipotecznemu na podstawie stosunku hipoteki, prowadzenia egzekucji przeciwko dwóm dłużnikom, a w rezultacie do poniesienia dodatkowych kosztów uzyskania zaspokojenia dodając, że za tym, aby tylko wierzyciele, którzy swych wierzytelności nie zabezpieczyli hipotecznie (rzeczowo), byli chronieni przez prawo obligacyjne ("skargę paulińską"), z pominięciem tych, którzy byli pilniejsi i ostrożniejsi i postarali się o takie zabezpieczenie, jak w istocie rzeczy chciałby tego skarżący, nie ma przekonywujących argumentów. Za istotne dla oceny zasadności skargi paulińskiej Sąd uznał i to, że zabezpieczenie hipoteczne nie zapewnia wierzycielowi tego, by pełna wartość nieruchomości posłużyła na jego zaspokojeni skoro egzekucja może przecież ulec ograniczeniu choćby z uwagi na tzw. wierzytelności uprzywilejowane. Nabywca zbytej nieruchomości może być obciążony tymi wierzytelnościami, że w wypadku egzekucji suma podlegająca podziałowi nie wystarczy na zaspokojenie zabezpieczonych hipotecznie należności wierzyciela. Takie rozumienie pokrzywdzenia wierzyciela było podtrzymywane w późniejszym orzecznictwie Sądu Najwyższego, i tak w wyroku z dnia 29.06.2004 r. (II CK 367/03, Lex nr 174173) Sąd powtórzył, że pokrzywdzenie powstaje na skutek takiego stanu majątku dłużnika, który powoduje niemożność, utrudnienie lub odwleczenie zaspokojenia wierzyciela. Powtórzył to też Sąd Najwyższy w wyroku z dnia wyroku z dnia 14 lutego 2008 r., II CSK 503/07, Lex nr 496375).

W orzecznictwie sądowym jest utrwalone też stanowisko, że przy pokrzywdzeniu istotne jest zawsze zbadanie czy w przypadku niedokonania konkretnej czynności wierzyciel faktycznie zostałby zaspokojony. Podkreśla się przy tym, że jeżeli przedmiot czynności prawnej - tu umowy darowizny - był obciążony hipoteką w chwili zawierania tej umowy, to okoliczność ta nie może pozostać bez znaczenia dla stwierdzenia działania dłużnika z pokrzywdzeniem wierzycieli w rozumieniu art. 527 § 1 k.c. w sytuacji gdyby wierzyciel nie mógłby liczyć na preferencyjne zaspokojenie swojej wierzytelności ze sprzedanej nieruchomości. Podkreśla się, że przedmiot nielojalnej czynności prawnej dłużnika może tracić dla wierzyciela paulińskiego swój walor egzekucyjny, jeżeli doszłoby do ustanowienia na nim wcześniej hipoteki tworzącej przywilej egzekucyjny dla wierzyciela hipotecznego. W rozpoznawanej sprawie jednak z taką sytuacją nie mamy do czynienia. W sprawie jest bowiem ostatecznie niesporne, że w dziale IV księgi wieczystej prowadzonej dla darowanego prawa użytkowania wieczystego działki gruntu położonej w S. przy ul. (...), a oznaczonej nr (...), wpisana jest jedna hipoteka, a mianowicie hipoteka umowna kaucyjna do sumy 900 000 zł, zabezpieczająca spłatę

już istniejących lub mogących powstać w przyszłości wierzytelności wynikających z umowy sprzedaży paliw płynnych z dnia 25.04.2007 r. na rzecz wierzyciela hipotecznego (...) Spółki z o.o.w G. .

Przy ocenie pokrzywdzenia i niewypłacalności dłużnika podkreśla się, że chodzi tu zawsze o rzeczywistą niewypłacalność dłużnika ocenianą według chwili wystąpienia przez wierzyciela z akcją pauliańską, jak również chwili wyrokowania (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2001 r., IV CKN 525/00, LEX nr 5311; z dnia 22 marca 2001 r., V CKN 280/00, LEX nr 52793; z dnia 29 czerwca 2004 r., II CK 367/03, LEX nr 174173; z dnia 15 czerwca 2005 r., IV CK 806/04, LEX nr 177223 czy wyrok SN z dnia 14.02.2008 cyt. już wyżej). W przedmiotowej sprawie wypłacalność dłużniczki M. K. nie uległa poprawie, egzekucja kierowana w stosunku do niej była i jest praktycznie bezskuteczna. Ubezskutecznienie czynności prawnej poprzez skargę paulińską jest niedopuszczalne, jeśli nie dojdzie do realnego pokrzywdzenia wierzyciela (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 2012 r. III CSK 214/11, Lex 1130777).

W przedmiotowej sprawie niewątpliwie do takiego realnego pokrzywdzenia wierzycielki - tu powodowej spółki - doszło. W orzecznictwie Sądu Najwyższego, co też podkreślił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 11 maja 2012 r., z zasady przyjmuje się, że skarga paulińska chroni wierzycieli nieposiadających zabezpieczenia rzeczowego, gdyż wierzyciel posiadający takie zabezpieczenie nie ma powodu by obawiać się rozporządzenia nieruchomością przez dłużnika. Możliwość jego zaspokojenia w takiej sytuacji nie ulega zmianie bowiem każdy kolejny właściciel staje się z mocy prawa dłużnikiem hipotecznym (art. 65 u.k.w.h.) i można skierować egzekucje do niego jako dłużnika rzeczowego.

Sąd Apelacyjny orzekający w przedmiotowej sprawie bardziej utożsamia się z tą linią orzecniczą, która rozważnie przyjmuje, że nie zawsze w przypadku zabezpieczenia hipotecznego, wyłącznie nawet na rzecz wierzyciela będącego powodem w sprawie ze skargi paulińskiej ochrona taka w oparciu o art. 527 k.c. nie przysługuje (por. cyt. wyżej wyrok SN z dnia 28.11.2001 r.). Nie ma jednak potrzeby szerzej do powyższej kwestii się odnosić albowiem stan przedmiotowej sprawy jest o tyle odmienny, że zabezpieczenie wierzytelności Spółki (...) na nieruchomości pozwanej (dokładniej na prawie użytkowania wieczystego), a będącej przedmiotem kwestionowanej obecnie umowy darowizny, nastąpiło przez ustanowienie jedynie umownej hipoteki kaucyjnej co nie jest bez znaczenia dla mocy takiego zabezpieczenia rzeczowego. W ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy nie zwrócił natomiast wystarczającej uwagi na to, że hipoteka obciążająca przedmiot darowizny jest hipoteką kaucyjną. Przy hipotetycznym założeniu, że zabezpiecza ona wierzytelność objętą nakazem zapłaty z 28.07.2008 r., należy ocenić jakie miało to znaczenie dla rozstrzygnięcia o roszczeniu powódki, a tym samym obecnie dla apelacji pozwanej.

Ustawa z dnia 6.07.1982 o księgach wieczystych i hipotece (j.t.Dz.U.Nr 124, poz. 1361 z 2001 r., z późn zm., dalej określana jako ustawa lub u.k.w.h.) przewidywała istnienie dwóch rodzajów hipoteki umownej: hipoteki kaucyjnej (art. 102 i 103) oraz hipoteki zwykłej. Na skutek zmian zawartych w ustawie z dnia 26.06.2009 r. o zmianie ustawy o księgach wieczystych i hipotece oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.Nr 131, poz. 1075 z 2009 r.), która weszła w życie w dniu 20.01.2011 r. zarówno hipoteka kaucyjna jak i zwykła stanowią obecnie jeden rodzaj hipoteki. Z przepisów przejściowych ustawy zmieniającej wynika, że do hipotek kaucyjnych powstałych do dnia wejścia tej ustawy w życie stosuje się zasadniczo przepisy ustawy o księgach wieczystych i hipotece w nowym brzmieniu. Hipoteka kaucyjna stanowiła wyjątek od zasady, że hipoteka zabezpiecza wierzytelności już istniejące i ściśle oznaczone co do wysokości. Hipoteka kaucyjna przeznaczona była do zabezpieczenia wierzytelności określonego rodzaju, które nie mogły być przedmiotem hipoteki zwykłej ponieważ nie spełniały przesłanek z art. 65 ust. 1 ustawy. Oznacza to, że nie było konkurencji między hipoteką zwykłą, a kaucyjną. Przepisy określające przesłanki zabezpieczenia wierzytelności tymi hipotekami mają charakter iuris gentis.

Skuteczność zabezpieczenia wierzytelności hipoteką kaucyjną nie dorównuje hipotece zwykłej. W przeciwieństwie bowiem do hipoteki zwykłej (art. 71) domniemanie istnienia prawa, wynikające z hipoteki kaucyjnej, nie obejmuje jeżeli chodzi o odpowiedzialność z nieruchomości, wierzytelności zabezpieczonej tą hipoteką. Tak więc hipoteka kaucyjna nie zaświadcza w żadnym wypadku o istnieniu wierzytelności (zob. też postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 grudnia 2007 r. II CSK 547/07, LEX nr 817513). Z tej przyczyny wierzyciel nie może powołać się na wpis hipoteki kaucyjnej w celu udowodnienia wierzytelności zabezpieczonej (art. 105) i musi udowodnić istnienie

wierzytelności na zasadach ogólnych. I tak hipoteka zwykła służy do oznaczenia wierzytelności oznaczonej, tzn. konkretnej, pochodzącej z określonego stosunku prawnego, i obecnie istniejącej, gdy przedmiotem hipoteki kaucyjnej mogą być m.in. wierzytelności: istniejące, ale o nieustalonej wysokości - do oznaczonej sumy najwyższej lub wierzytelności mogące powstać w przyszłości z określonego stosunku prawnego (zarówno o oznaczonej, jak i nieustalonej wysokości). Jeżeli wysokość konkretnej wierzytelności jest nieustalona to warunkiem jej zabezpieczenia jest oznaczenie sumy najwyższej, do której zabezpieczenie może nastąpić. Podana suma będzie górną granicą odpowiedzialności rzeczowej właściciela nieruchomości także w zakresie ewentualnych kosztów postępowania i odsetek. Porównanie przepisów u.k.w.h. w brzmieniu przed 20.01.2011 r. tj. art. 104 i art. 69 skutkuje wnioskiem o węższym zakresie zabezpieczenia w przypadku hipoteki kaucyjnej (hipoteka kaucyjna zabezpiecza odsetki i koszty postępowania mieszczące się w sumie wymienionej we wpisie). Hipoteka kaucyjna charakteryzuje się luźnym związkiem z zabezpieczoną wierzytelnością. Wpis hipoteki nie decyduje w takim wypadku o rzeczywistej wysokości wierzytelności i nie stwarza żadnego domniemania, oznacza tylko maksymalną sumę odpowiedzialności rzeczowej. Oczywiście jeżeli przedmiotem zabezpieczenia była wierzytelność przyszła, to musiała ona pochodzić z określonego stosunku prawnego, nie było bowiem dopuszczalne obciążenie nieruchomości hipoteką zabezpieczającą wierzytelność hipotetyczną na wypadek powstania jej kiedykolwiek i z jakiegokolwiek tytułu.

W razie zbycia nieruchomości obciążonej hipoteką kaucyjną nabywca odpowiada przed wierzycielem jedynie do wysokości sumy kaucyjnej i po uiszczeniu zabezpieczonej wpisem wierzytelności może żądać wykreślenia hipoteki. Z odpowiedzialności rzeczowej każdorazowego właściciela nieruchomości obciążonej hipoteką kaucyjną wynika jego obowiązek zaspokojenia z tej nieruchomości wierzyciela, któremu przysługuje wierzytelność zabezpieczona hipoteką kaucyjną, jednak po ostatecznym ustaleniu sumy wierzytelności (por. Hipoteka jako zabezpieczenie wierzytelności - St. Rudnicki, Wyd. Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2003 r., s. 113). Dalszą konsekwencją jest dopuszczalność, niezależnie od zmiany właściciela nieruchomości po dokonaniu wpisu hipoteki kaucyjnej, wpisania - zamiast tej hipoteki i w granicach oznaczonej w niej sumy najwyższej - hipoteki przymusowej na podstawie tytułu egzekucyjnego, ustalającego ostatecznie sumę wierzytelności zabezpieczonej hipoteką kaucyjną. **Wierzyciel ubiegający** się o zmianę hipoteki kaucyjnej na przymusową zwykłą, powinien przedstawić sądowi prowadzącemu księgę wieczystą tytuł egzekucyjny skuteczny przeciwko aktualnie ujawnionemu w księdze wieczystej właścicielowi nieruchomości.

Zmiana hipoteki kaucyjnej na zwykłą może nastąpić na podstawie umowy pisemnej zawartej przez właściciela obciążonej nieruchomości z wierzycielem, przy czym forma aktu notarialnego wymagana jest tylko dla oświadczenia właściciela obciążonej nieruchomości (art. 245 k.c.) bądź na podstawie tytułu wykonawczego stwierdzającego wierzytelność. Tytułem takim może być prawomocny wyrok, zaopatrzony w klauzulę wykonalności stwierdzający obowiązek aktualnego właściciela nieruchomości obciążonej hipoteką kaucyjną zaspokojenia wierzyciela hipotecznego w drodze egzekucji z tej nieruchomości lub prawomocny wyrok nakazujący dłużnikowi osobistemu spełnienie świadczenia będącego przedmiotem zabezpieczonej hipoteki wierzytelności, jeżeli zostanie mu nadana klauzula wykonalności przeciwko aktualnemu właścicielowi nieruchomości co byłoby możliwe albo w razie przejęcia długu przez właściciela nieruchomości obciążonej (art. 788 k.p.c.) lub przejścia długu na właściciela nieruchomości obciążonej wskutek dziedziczenia (art. 779 § 2 w zw. z art. 788 k.p.c.), albo w razie nabycia nieruchomości obciążonej przez nabywcę przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego (art. 788 § 1 w zw. z art. 789 k.p.c.), gdy zabezpieczona hipoteka wierzytelność związana była z prowadzeniem przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego (art. 526 k.c.) - zob. Hipoteka kaucyjna - Jerzy Pisuliński, Polsko-Niemieckie Centrum Prawa Bankowego UJ, Zakamycze 2002 r., s. 328). Generalnie gdy tytuł egzekucyjny opiewa przeciwko dłużnikowi osobistemu nie będącemu już ujawnionym w księdze wieczystej właścicielem nieruchomości obciążonej hipoteką kaucyjną, to tytuł ten nie wystarcza do wpisu hipoteki przymusowej zwykłej, chyba, że aktualny właściciel odpowiedzialny rzeczowo w granicach obciążającej nieruchomości hipoteki kaucyjnej, wyrazi zgodę na wpis. Wyrok bowiem ustalający ostatecznie sumę wierzytelności zabezpieczonej hipoteką kaucyjną, wydany w sporze między wierzycielem, a dłużnikiem osobistym, ma powagę rzeczy osądzonej tylko pomiędzy tymi osobami (art. 366 k.p.c.). Wyrok taki natomiast nie wiąże właściciela nieruchomości nie będącego dłużnikiem osobistym, może on bowiem przeciwstawić wierzycielowi

hipotecznemu zarówno zarzuty jakie mu przysługują osobiście , jak i zarzuty przysługujące dłużnikowi osobistemu (por. postanowienie SN z dnia 26.03.1971, III CRN 553/70 ,Lex nr 1255).

Oznacza to ,że wbrew stanowisko pozwanej powódka nie jest w stanie uzyskać przeciwko dłużnikowi rzeczowemu tytułu wykonawczego jedynie poprzez zaopatrzenie tytułu egzekucyjnego w postaci nakazu zapłaty z dnia 18.07.2008 r. przeciwko m.in. M. K. , w klauzulę wykonalności przeciwko U. K. . Oznacza to ,że powodowa spółka przed skierowaniem egzekucji do nieruchomości pozwanej przy ul . (...) musiałaby uzyskać przeciwko niej tytułu egzekucyjnego co , zważywszy na stanowisko pozwanej prezentowane w tym procesie , byłoby możliwe wyłącznie w wyniku skierowania pozwu przeciwko niej . Nie budzi też wątpliwości ,że prawomocny wyrok, uzyskany przez wierzyciela w procesie pauliańskim, nie będzie stanowić podstawy wpisu hipoteki przymusowej (art. 109 ust. 1 u.k.w.i.h.) na nieruchomości osoby trzeciej, nabytej przez tę osobę na podstawie kwestionowanej czynności prawnej, zarówno samodzielnie, jak i łącznie z tytułem wykonawczym przysługującym wnioskodawcy wobec dłużnika (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2012 r. IV CSK 560/11 , LEX nr 1211886,

Reasumując : zasadniczo przyjmuje się ,że skarga pauliańska chroni wierzycieli nieposiadających zabezpieczenia rzeczowego, gdyż wierzyciel posiadający takie zabezpieczenie nie ma powodu by obawiać się rozporządzenia nieruchomością przez dłużnika. Podkreśla się ,że możliwość jego zaspokojenia w takiej sytuacji nie ulega zmianie bowiem każdy kolejny właściciel staje się z mocy prawa dłużnikiem hipotecznym (art. 65 u.k.w.h.) i można skierować egzekucje do niego jako dłużnika rzeczowego. Odmienne jednak przedstawia się sytuacja w przypadku hipoteki kaucyjnej (umownej czy też przymusowej) . Hipoteka taka, nie jest bowiem środkiem egzekucyjnym lecz środkiem zabezpieczającym orzeczenie, które zostanie wydane w przyszłości; a jej celem nie jest realizacja wierzytelności. Tak więc zabezpieczenie wierzytelności wpisem hipoteki kaucyjnej (w tym umownej jak w rozpoznawanej sprawie) nie wyłącza udzielenia wierzycielowi ochrony prawnej na podstawie skargi paulińskiej (por. uzasadnienie wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 sierpnia 2011 r. ,II CSK 100/11 ,LEX nr 1108545).

Przy takiej ocenie skutków hipoteki kaucyjnej ,przy hipotetycznym jedynie założeniu ,że zabezpiecza ona należność objętą wskazanym wyżej tytułem egzekucyjnym, uzasadniony jest wniosek ,że kwestionowaną czynnością prawna , tj. umową darowizny na rzecz matki - dłużniczka M. K. doprowadziła do pokrzywdzenia powódki jako swojej wierzycielki , wyzbywając się jedynego wartościowego składnika w swoim majątku . Dodać można ,że maksymalna kwota hipoteki jest znacznie niższa niż wierzytelność powódki .Możliwość ubezskuteczenia czynności prawnej w postaci umowy darowizny nie stanowi w żadnym razie naruszenia art. 72 ustawy o księgach wieczystych jak zarzuca tro pozwana w apelacji . Uzasadnienie postanowienia o zabezpieczeniu ,wydane na początku procesu , nie może być przesądzające dla wyroku końcowego w sprawie.

W konsekwencji zarzuty pozwanej ,że Sąd Okręgowy dopuścił się w sprawie naruszenia przepisów art. 527 i 529 k.c. są nieuzasadnione.

Co do zarzutu naruszenia art. 5 ustawy o księgach wieczystych i hipotece :

na prawo o księgach wieczystych i hipotece składają się dwie grupy przepisów , a mianowicie proceduralne normujące zakładanie i prowadzenie ksiąg oraz określające materialnoprawne zasady ich funkcjonowania do których można zaliczyć zasadę rękojmi wiary publicznej ksiąg wieczystych (art. 5-9) oraz zasadę jawności materialnej z art. 3 ustawy (inaczej domniemanie wiarygodności ksiąg wieczystych) .Zgodnie z art. 5 u.k.w.h. w razie niezgodności między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej , a rzeczywistym stanem prawnym treść księgi rozstrzyga na korzyść tego ,kto przez czynność prawną z osobą uprawnioną według treści księgi nabył własność lub inne prawo rzeczowe. Rękojmia chroni bowiem nabycie nieruchomości (czy innego prawa rzeczowego) od osoby nieuprawnionej .Rękojmia zadziała jeżeli kumulatywnie spełnione są następujące przesłanki : nabycie prawa nastąpiło w drodze czynności prawnej,

-przedmiotem czynności jest prawo rzeczowe lub inne prawo ujawnione w księdze ,

-nabycie jest wynikiem czynności pod tytułem szczególnym,

-nabycie ma charakter odpłaty i nabywca działa w dobrej wierze.

W ustalonym stanie faktycznym art. 5 ustawy księgach wieczystych i hipotece nie miał w ogóle zastosowania, stąd nie mogło dojść do jego naruszenia przez Sąd Okręgowy. Być może skarżące chodziło raczej o naruszenia art. 3 ustawy wprowadzającego domniemanie jawności materialnej ksiąg wieczystych. Wskazany przepis stanowi, że domniemywa się, iż prawo jawne z księgi wieczystej jest wpisane zgodnie z rzeczywistym stanem rzeczy (ust. 1). Na domniemanie to może powołać się każdy kto ma w tym interes prawny, jest to domniemanie wzruszalne co oznacza, że może być obalone przez przeprowadzenie dowodu przeciwnego. Zresztą obalenie powyższego domniemania jest możliwe w każdym innym - poza procesem o uzgodnienie stanu prawnego ujawnionego w księdze wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym - postępowaniu sądowym jako przesłanka rozstrzygnięcia (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2011 r., III CSK 146/10, LEX nr 785276). Pozwana dla wykazania braku swojej świadomości co do tego, że dłużniczka powódki, a jej córka, chciała pokrzywdzić wierzycieli wskazywała, że darowane jej prawo było obciążone hipoteką przewyższającą jego wartość. Taka obrona w istocie rzeczy nie mogła odnieść skutku z uwagi na brzmienie art. 528 k.c. Już tylko dla porządku można dodać, kończąc niejako temat, że do wygaśnięcia hipoteki nie jest potrzebny wpis jej wykreślenia, wykreślenie nie ma charakteru konstytutywnego. Art. 94 u.k.w.h. stanowił, że wygaśnięcie wierzytelności zabezpieczonej hipoteką pociąga za sobą wygaśnięcie hipoteki, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej, wskazany przepis nie miał jednak zastosowania do hipoteki kaucyjnej, a to z uwagi na brak w ogóle domniemania istnienia zabezpieczonej wierzytelności. W ogóle akcesoryjność hipoteki w stosunku do wierzytelności polega nie tylko na tym, że wygaśnięcie wierzytelności zabezpieczonej hipoteką pociąga za sobą wygaśnięcie hipoteki (art. 94), ale przede wszystkim na tym, że hipoteka nie może powstać bez istnienia wierzytelności - art. 65 ust. 1 (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 lipca 2012 r. V CSK 394/11, LEX nr 1215063). O tym, że tak miało być w tej sprawie przekonywała w istocie sama powódka.

W sprawie nie było ostatecznie konieczne przesądzanie, z przyczyn prawnych wyłuszczonej już wyżej, czy w ogóle istniała (istnieje) wierzytelność, którą hipoteka umowna kaucyjna miała zabezpieczać. Stąd nie było też potrzeby przesądzania ważności umowy z 25.04.2007 roku. Nie było przeto również potrzeby dokonywania wykładni przepisów art. 29 § 3 k.s.h. jak też przesłuchiwanie w charakterze świadka, na wskazane okoliczności, P. K. (1). W sytuacji przyjęcia, że hipoteka nie zabezpieczała w ogóle wierzytelności objętych nakazem z 18.08.2008 r. (do czego Sąd Apelacyjny z przyczyn podanych wyżej się przychylił) bądź przy założeniu, że jednak te wierzytelności zabezpieczała lecz miała jedynie charakter hipoteki kaucyjnej, a zbyte prawo użytkowania wieczystego nie było obciążone na rzecz innych wierzycieli, zbędne było ustalenie wartości rynkowej darowanej nieruchomości. W takiej sytuacji oddalenie wniosku pozwanej o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego na okoliczność ustalenia wartości nieruchomości przy ul. (...) w S. było właściwą decyzją procesową (notabene pozwana w samej apelacji tego wniosku dowodowego tego nie ponowiła). Sąd II instancji zgadza się więc całkowicie z Sądem Okręgowym, że powódka - jako wierzycielka M. K. - miała prawo domagać się uznania czynności za bezskuteczną, ze względu na całą swoją wierzytelność, zbędne było ustalenie wartości rynkowej praw dotyczących nieruchomości położonej w S. przy ul. (...). Oznacza to, że Sąd Okręgowy nie naruszył przepisów art. 217 § 2 w zw. z art. 227 k.p.c.

Przyjęcie przez Sąd Okręgowy, że M. K. odebrała pismo od Spółki (...) z dnia 2 czerwca 2008 r., a informujące ją o wypełnieniu weksla wraz z wezwaniem do zapłaty sumy wekslowej jeszcze przed dokonaniem darowizny na rzecz matki nie ma rzeczywiście oparcia w materiale dowodowym zgromadzonym w sprawie, stąd było nieuprawnione. Powyższe jednak nie ma istotnego znaczenia dla prawidłowości wydanego w sprawie orzeczenia wobec treści art. 529 k.c.

Chybiony jest zarzut pozwanej naruszenia przez Sąd Okręgowy art. 207 § 3 k.p.c. przez dopuszczenie dowodów zgłoszonych przez powódkę po upływie terminu wyznaczonego przez Przewodniczącego do zgłoszenia wszelkich wniosków dowodowych. Zarządzenie w oparciu o przytoczony przepis zostało bowiem wydane na rozprawie w dniu 9.03.2010 r., a to oznacza, że wnioski twierdzenia zgłoszone przez powódkę zostały w określonym terminie 14 - dni.

W sprawie zasadniczo wątpliwości budziło jedynie ustalenie czy kwestionowaną umową dłużniczka M. K. doprowadziła do pokrzywdzenia wierzycielki – czy stała się niewypłacalna. Ustalenia i rozważania przytoczone wyżej uzasadniają udzielenie pozytywnej odpowiedzi w tej kwestii. W przedmiotowej sprawie spełnione zostały w tej sytuacji wszystkie wyszczególnione wyżej przesłanki konieczne dla uwzględnienia skargi paulińskiej.

Oceniając ostatecznie zarzuty zawarte w apelacji pozwanej jako nieuzasadnione, uwzględnieniem uzupełniających ustaleń faktycznych oraz koniecznej w związku z powyższym argumentacji prawnej Sąd Apelacyjny wywiezioną w sprawie apelację pozwanej ocenił jako nieuzasadnioną i jako taką, w oparciu art. 385 k.p.c., ją oddalił.

Pozwana wnosiła by sytuacji nie podzielenia przez Sąd II instancji argumentacji przedstawionej w apelacji Sąd ten zmienił rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego w przedmiocie kosztów procesu, poprzez nie obciążanie jej tymi kosztami, ewentualnie o rozłożenie pozwanej na raty kosztów procesu w oparciu o przepis art. 320 k.p.c.

Sąd II instancji nie znalazł jednak podstaw do zastosowania w sprawie art. 102 k.p.c. Co do zasady przepis art. 98 §1 k.p.c. stanowi, że strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony. Sąd nie jest jednak pozbawiony możliwości oceny żądań stron w przedmiocie kosztów celowej obrony. Można jej jednakże dokonywać w ramach regulacji zawartej w kodeksie postępowania cywilnego, w szczególności art. 98, 101, 102 oraz w przypadku przekroczenia stawek określonych rozporządzeniem. Oznacza to, że sam ustawodawca przyznaje sądowi pewną swobodę w zasądzeniu kosztów procesu, gdy stosowanie zasady odpowiedzialności za wynik sporu (art. 98 k.p.c.) sprzeciwiają się względy słuszności, co właśnie wyraża się stwierdzeniem, że w przypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów – art. 102 k.p.c. Sama treść przepisu mówiąca o wypadkach szczególnie uzasadnionych przemawia za tezą, że wyłącza się stosowanie wykładni rozszerzającej. Oznacza to, że zastosowanie przez sąd art. 102 k.p.c. powinno być oceniane w całości w okoliczności, które by uzasadniały odstępstwo od podstawowych zasad decydujących o rozstrzygnięciu w przedmiocie kosztów procesu. Do kręgu tych okoliczności należy zaliczyć zarówno fakty związane z samym przebiegiem procesu, jak i fakty leżące na zewnątrz procesu zwłaszcza dotyczące stanu majątkowego (sytuacji życiowej), do istotnych okoliczności, które uzasadniają zastosowanie art. 102 k.p.c. należy zaliczyć też charakter żądania poddanego rozstrzygnięciu sądu czy formę zakończenia sporu.

Proces w przedmiotowej sprawie toczy się ponad 3 lata, roszczenie zgłoszone przez powódkę nie ma charakteru nietypowego, powódka by móc prowadzić egzekucję przeciwko swojej dłużniczce niejako musiała przedmiotowy proces zainicjować. Pozwana choć twierdziła, że nie ma nic przeciwko temu by z darowanego jej prawa prowadzić egzekucję nie zaproponowała w sprawie żadnego porozumienia by to umożliwić. Zasadniczym składnikiem kosztów procesu poniesionych przez powódkę jest stosunkowo wysoka opłata od pozwu, przy czym pozwana wartości przedmiotu sporu skutecznie nie zakwestionowała (art. 25 k.p.c.). Pozwana podała, że jest starszą osobą, o niewysokim świadczeniu emerytalnym, w toku procesu była zwolniona od obowiązku uiszczenia opłaty od kasacji powyżej kwoty 500 zł. Pozwana nie wskazała w zasadzie żadnych innych przekonujących okoliczności mogących przemawiać za zastosowaniem art. 102 k.p.c. Samo zwolnienie strony od kosztów sądowych nie zwalnia strony od obowiązku zwrotu kosztów procesu przeciwnikowi – stanowi o tym jednoznacznie art. 108 ustawy z dnia 28.07.2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Oznacza to również, że trudna sytuacja finansowa strony nie uzasadnia automatycznego zastosowania w sprawie art. 102 k.p.c., gdyby tak miało być ustawodawca by nadał inne brzmienie cyt. wyżej przepisowi kosztowemu. W konsekwencji Sąd nie znalazł w sprawie podstaw do zastosowania art. 102 k.p.c. Z uwagi na fakt, że od kosztów procesu nie przyznaje się w ogóle należności odsetkowych Sąd za nieuzasadnione uznał też rozkładanie ich, w oparciu o art. 320 k.p.c., na raty płatne przez dłuższy okres czasu.

Konsekwencją oddalenia apelacji pozwanej było obciążenie jej, jako przegrywającej postępowania apelacyjne i kasacyjne, kosztami zastępstwa procesowego powódki w tych postępowaniach – art. 98 § 1 i 3 w zw. z art. 99 oraz art. 108 § 2, art. 209 i art. 391 § 1 k.p.c. w zw. z § 6 i 12 ust. 1 pkt 2 i ust 4 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (na koszty te

składało się wynagrodzenie pełnomocnika procesowego powódki w postępowaniu apelacyjnym i kasacyjnym - 2 x 5400 zł).

Mirosława Gołuńska Eugeniusz Skotarczak Tomasz Żelazowski